

Блудова Юлія Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Харків, Україна

E-mail: julia_bludova@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6338-0571>

Scopus: 57218897519

Ільїна Олена Олексіївна

кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Харків, Україна

E-mail: ilinahelen@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1951-4311>

Безпечний освітній простір як основа успішної адаптації дітей у НУШ через ігрову діяльність

Забезпечення безпечного освітнього середовища в умовах Нової української школи є однією з ключових умов ефективного навчального процесу. Перехід дитини до шкільного життя супроводжується значними змінами, що можуть спричинити стрес, тому особливо важливим є створення комфортного та безпечного середовища для першокласників. Метою статті є аналіз проблеми створення безпечного освітнього середовища в початковій школі й обґрунтування необхідності його формування через ігрову діяльність. У статті використано методи аналізу наукової літератури, нормативно-правових актів, а також узагальнення педагогічного досвіду. У дослідженні розглянуто правові засади безпечного освітнього середовища, зокрема Закон України «Про освіту», концепцію «Нова українська школа», накази та рекомендації Міністерства освіти і науки України. Визначено, що фізична та психологічна безпека є основними складовими освітнього простору, які впливають на успішну адаптацію дітей до школи. Зміст дослідження містить аналіз адаптаційного періоду першокласників і впливу ігрової діяльності на їхню соціалізацію. У статті підкреслюється важливість правильного зонування класного простору для мінімізації ризиків травмування та підвищення комфорту учнів. Розглянуто принципи безпечного облаштування освітнього середовища, включно з використанням ергономічних меблів, екологічно безпечних матеріалів та інтерактивних технологій. Важливою складовою створення безпечного освітнього простору є впровадження сучасних технологій, зокрема інтерактивних дошок, сенсорних підлог та освітніх додатків, що сприяють безпечному та цікавому навчальному процесу. Результати дослідження показали, що психологічний комфорт дітей у школі значною мірою залежить від підтримки вчителя та взаємодії з однокласниками. Використання методів арттерапії, казкотерапії, групових ігор і гейміфікації освітнього процесу сприяє розвитку емоційної стійкості учнів, їхній впевненості у власних силах і формуванню позитивного ставлення до навчання. Отримані результати можуть бути використані педагогами для розробки ефективних методик навчання та створення комфортного середовища в початковій школі.

Ключові слова: безпечне освітнє середовище, Нова українська школа, адаптація першокласників, ігрове навчання, психологічний комфорт, інтерактивні технології, соціалізація.

Вступ. Сучасна школа – це не лише місце для здобуття знань, а й простір, у якому дитина повинна почуватися комфортно, захищено та бути мотивованою до навчання. Забезпечення безпечного освітнього простору в Новій українській школі є однією з ключових умов ефективного освітнього процесу, особливо на початкових етапах шкільної освіти.

Перехід дитини до шкільного життя супроводжується значними змінами: новим режимом, соціальними контактами, вимогами до дисципліни та самостійності. Саме тому створення комфортного й безпечного середовища сприяє зменшенню стресу та формуванню позитивного ставлення до навчання. У Новій

українській школі велика увага приділяється створенню безпечного фізичного та психологічного середовища, що сприяє гармонійному розвитку учнів, про що свідчать ряд законів.

Закон України «Про освіту» підкреслює необхідність забезпечення безпечних умов для учасників освітнього процесу. У концепції «Нова українська школа» окреслюється реформа загальної середньої освіти, що спрямована на створення сучасного освітнього середовища, яке є безпечним, інклюзивним і мотивуючим. А в низці наказів та витягів Міністерства освіти і науки України порушується питання щодо адаптації учнів початкової школи до навчання в НУШ, які містять рекомендації для педагогічних працівників стосовно створення безпечного та підтримуючого освітнього середовища. Особливо важливим це питання є в період адаптації дітей до навчання, коли вони знайомляться з новими умовами, однокласниками та вчителями. З огляду на реформу освіти, яка передбачає особистісно орієнтований підхід, важливо забезпечити такі умови, за яких діти з різним рівнем підготовки зможуть адаптуватися до школи без стресу, страху та психологічного дискомфорту.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є аналіз проблеми створення безпечного освітнього середовища в початковій школі й обґрунтування необхідності його формування через ігрову діяльність.

Матеріали та методи дослідження. У статті використано методи аналізу наукової літератури, нормативно-правових актів, а також узагальнення педагогічного досвіду.

Результати дослідження. Проблема дослідження безпечного освітнього простору як основи успішної адаптації дітей у Новій українській школі через ігрову діяльність займає значне місце в різних педагогічних і психологічних дослідженнях. У своїй дисертації «Формування готовності майбутніх учителів до реалізації безпечного освітнього середовища у початковій школі» Н. П. Беляєва досліджує питання підготовки педагогів до створення безпечного освітнього середовища, що є ключовим для адаптації учнів (Беляєва, 2023). Також звертає свою увагу на визначену проблему авторський колектив під керівництвом О. Д. Рейпольської, де в навчально-методичному посібнику «Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проєктування» розглядаються технології створення освітнього середовища, яке сприяє індивідуальному розвитку дітей та їхній підготовці до школи (Посібник, 2021). Ряд конференцій присвячені обговоренню досліджуваної проблеми. У збірниках матеріалів конференцій, як-от «Безпечне освітнє середовище» та «Безпека і здоров'я учасників освітнього процесу в умовах...», публікуються статті, у яких порушуються питання створення безпечного освітнього середовища та використання ігрової діяльності для адаптації дітей у НУШ.

Вступ до школи, знайомство з новим колективом і вчителями, нові вимоги, перехід до систематичного накопичення знань є переломним моментом у житті дитини, і не кожна дитина в шестирічному віці може легко подолати та прийняти такий спосіб життя. Небажання дитиною прийняти нову соціальну роль школяра може призвести до конфліктів у сім'ї та у шкільному колективі, а також призвести до проблеми соціальної дезадаптації.

Створення безпечного освітнього простору є важливою умовою успішної адаптації дітей у Новій українській школі. Одним із ключових інструментів цього процесу є ігрова діяльність, яка сприяє фізичному, психологічному та соціальному комфорту учнів.

Фізична безпека освітнього середовища є основою для комфортного перебування дітей у школі та їх ефективного навчання. У концепції Нової української школи цей аспект набуває особливої ваги, оскільки учні більшу частину часу проводять у русі, активно досліджують простір і навчаються через гру. Тому важливо створити умови, що забезпечать не лише навчання, а й безпечну ігрову діяльність, яка є ключовим елементом адаптації першокласників (Блудова, 2020).

Одним із важливих аспектів забезпечення безпечного середовища є правильне зонування простору класу. У класах НУШ облаштовуються зони для навчання, ігор і відпочинку, що сприяє зменшенню хаотичного руху та мінімізує ризик травмування. Ігрова зона повинна мати м'яке покриття, містити безпечні настільні ігри, конструктори та матеріали для сюжетно-рольових ігор. У зоні для навчання використовуються ергономічні меблі, що відповідають віковим особливостям дітей, а в зоні відпочинку облаштовуються зручні крісла, подушки та килимки, де діти можуть відпочити після активної діяльності (Концепція, 2016).

Особливу увагу слід приділити використанню безпечних матеріалів в освітньому середовищі. Меблі мають бути без гострих кутів, полиці розміщені на зручній висоті, а покриття підлоги – антиковзке й екологічно безпечне. Це допоможе запобігти травмам під час активних ігор і забезпечить комфортне перебування учнів у класі.

Рухливі ігри є невід'ємною частиною освітнього процесу в НУШ, тому важливо організувати їх у безпечному середовищі. Наприклад, можна використовувати «живий лабіринт» із безпечними маршрутами, кольорові сліди на підлозі для регулювання руху дітей або спеціально обладнані простори для веселих перегонів. Такі ігри допомагають розвивати координацію, витривалість і вміння орієнтуватися

у просторі, водночас мінімізуючи ризики травмування (Копосов, 2021).

Шкільне подвір'я та спортивний майданчик також мають відповідати стандартам безпеки. Облаштування майданчиків із м'яким гумовим покриттям, спортивні зони з міцними конструкціями сприяють активному дозвіллу дітей без загрози отримання травм.

Сучасні технології також можуть бути ефективним інструментом для забезпечення безпечного освітнього простору. Впровадження сенсорних підлог, які реагують на активність дітей, камер спостереження в коридорах і на подвір'ї, а також кнопок екстреного виклику дає змогу попереджувати небезпечні ситуації і швидко реагувати в разі потреби.

Важливою складовою безпечного освітнього простору є інтеграція цифрових технологій. Використання інтерактивних дошок, освітніх додатків та віртуальних екскурсій створює цікавий і різноманітний освітній процес у безпечному форматі.

Таким чином, фізична безпека освітнього середовища в НУШ є важливим компонентом освітнього процесу, який сприяє успішній адаптації дітей. Створення безпечного простору через правильне зонування класу, використання екологічних матеріалів, упровадження інтерактивних методик та інтеграцію сучасних технологій дає можливість зробити навчання комфортним, безпечним і цікавим для дітей.

Психологічна безпека є важливою умовою успішного навчання та розвитку дитини, оскільки без відчуття захищеності учні не можуть повністю розкрити свій потенціал. У Новій українській школі велика увага приділяється створенню атмосфери довіри, підтримки й емоційного комфорту, що допомагає першокласникам легше адаптуватися до нового середовища. Важливу роль у цьому процесі відіграє гра, адже саме через ігрову діяльність діти виражають свої емоції, налагоджують соціальні контакти та долають страхи (Бондарчук, 2018).

Ігрова діяльність допомагає дітям природним шляхом засвоювати нову інформацію, легше адаптуватися до змін і відчувати себе впевнено у шкільному середовищі, відповідає віковим особливостям дітей і дає їм можливість легше входити в освітній процес. Гра виступає не лише засобом розваги, а й ефективним педагогічним інструментом, що сприяє формуванню комунікативних навичок, розвитку емоційного інтелекту та підтримці психологічного благополуччя дітей. Гра є природним способом пізнання світу, сприяє розвитку емоційної стійкості та критичного мислення. Використання гейміфікації, рольових ігор, інтерактивних методів навчання допомагає зробити процес засвоєння знань цікавим і доступним (Блудова, 2020).

Для формування емоційно комфортного середовища використовуються ігри на знайомство («Клубочок дружби», «Чарівна скринька»), які сприяють встановленню довірливих стосунків між учнями та вчителем. Ігри на розвиток емоційного інтелекту («Настрій дня», «Малюй емоції») допомагають дітям краще розуміти власні почуття та коригувати поведінку. Рольові ігри («Я в різних ситуаціях») спрямовані на моделювання можливих конфліктів у школі та навчання їх конструктивному вирішенню.

Адаптація до школи є серйозним викликом для дітей, тому важливо мінімізувати їхній стрес за допомогою ігрових методик. Наприклад, вправа «Скринька страхів» дає змогу першокласникам поділитися своїми побоюваннями й отримати підтримку від однолітків і вчителя. Методика «Кольорові емоції» допомагає дітям через малюнки виражати свій емоційний стан, а рухливі антистрес-ігри («Роби як я», «Веселий дощик») дають можливість розслабитися після навчальних навантажень (Копосов, 2021).

Довіра між учнями та вчителем є ключовим аспектом психологічної безпеки. Формувати таку довіру допомагають ігри «Магічний мікрофон», де кожен може висловити свої думки без страху бути осудженим, «Лист вчителю», що дає змогу дитині анонімно розповісти про свої переживання, а також «Долонька дружби», яка символізує єдність класного колективу.

Групові ігри сприяють розвитку комунікаційних навичок і вчать дітей працювати в команді. Наприклад, гра «Спільний малюнок» допомагає кожному учню відчути себе частиною спільної творчої діяльності, «Ланцюжок компліментів» заохочує помічати та цінувати позитивні якості однокласників, а «Разом ми сильніші» демонструє, що спільна робота дає кращий результат.

Елементи казкотерапії та арттерапії також є ефективними засобами для створення психологічного комфорту в класі. Читання терапевтичних казок («Про зайчика, що боявся школи») допомагає дітям долати страхи, а пісочна терапія та ляльковий театр сприяють вираженню емоцій у безпечній формі (Посібник, 2021).

Ігрова діяльність є потужним адаптаційним інструментом. Рольові ігри, що моделюють шкільні ситуації, допомагають дітям краще зрозуміти шкільні правила та побудувати ефективну комунікацію. Гейміфікація освітнього процесу, наприклад використання освітніх квестів, нагород і досягнень, підвищує мотивацію до навчання. Кооперативні настільні ігри сприяють розвитку взаємодії, командної роботи та

дружніх стосунків між дітьми.

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що психологічна безпека освітнього середовища у НУШ створюється завдяки поєднанню підтримки, довіри та використанню ігрових методик. Гра допомагає дітям адаптуватися до нових умов, розвивати емоційну стійкість, комунікаційні навички та відчуття впевненості. Саме через ігрову діяльність освітній простір стає не лише місцем здобуття знань, а й середовищем, у якому кожна дитина почувається комфортно та захищено.

Крім цього, значну роль відіграє взаємодія школи та батьків. Організація «днів відкритих дверей» з елементами гри, а також проведення «ігрових вихідних» сприяють зміцненню партнерських відносин між дітьми, батьками та педагогами.

Висновки. Таким чином, безпечний освітній простір у НУШ, побудований на принципах психологічного комфорту, фізичної безпеки й активного використання ігрових методик, є запорукою успішної адаптації дітей до навчання та формування позитивного ставлення до школи. Створення безпечного освітнього простору в НУШ через ігрову діяльність є не лише актуальним, а й необхідним напрямом роботи педагогів. Такий підхід сприяє успішній соціалізації дітей, підвищенню мотивації до навчання та формуванню в них позитивного ставлення до шкільного життя.

Література

Беляєва Н. П. Підготовка майбутніх учителів до впровадження цінностей безпечної освіти в практику закладів загальної середньої освіти. *Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2023 р. С. 16–19.

Блудова Ю. О., Ільїна О. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до створення безпечного освітнього середовища в умовах Нової української школи. *Педагогіка та психологія: сучасний стан розвитку наукових досліджень та перспективи* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 20–21 листопада 2020 р.). С. 11–13.

Бондарчук О. І. Психологічна безпека освітнього середовища: сутність та умови створення : спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. Київ, 2018. 24 с.

Копосов П. Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1–2 класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.

Нова українська школа. URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczya.pdf>.

Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування : навч.-метод. посібник. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 222 с.

Safe educational space as the basis for successful adaptation of children in the New Ukrainian School through play activities

Bludova Yuliia

PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational Management Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council, Kharkiv, Ukraine

Iliina Olena

PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational Management Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council, Kharkiv, Ukraine

Ensuring a safe educational environment in the conditions of the New Ukrainian School is one of the key conditions for an effective educational process. A child's transition to school life is accompanied by significant changes that can cause stress, so it is especially important to create a comfortable and safe environment for first-graders. The purpose of the article is to analyze the problem of creating a safe educational environment in primary school and justify the need to form it through game activities. The article uses methods of analyzing scientific literature, regulatory legal acts, as well as generalizing pedagogical experience. The study considers

the legal principles of a safe educational environment, in particular the Law of Ukraine “On Education”, the concept of “New Ukrainian School”, orders and recommendations of the Ministry of Education and Science of Ukraine. It was determined that physical and psychological safety are the main components of the educational space that affect the successful adaptation of children to school. The content of the study includes an analysis of the adaptation period of first-graders and the influence of game activities on their socialization. The article emphasizes the importance of proper zoning of the classroom space to minimize the risk of injury and increase the comfort of students. The principles of safe arrangement of the educational environment are considered, including the use of ergonomic furniture, environmentally friendly materials and interactive technologies. An important component of creating a safe educational space is the introduction of modern technologies, in particular interactive boards, sensory floors and educational applications that contribute to a safe and interesting educational process. The results of the study showed that the psychological comfort of children at school largely depends on the support of the teacher and interaction with classmates. The use of methods of art therapy, fairy tale therapy, group games and gamification of the educational process contributes to the development of emotional stability of students, their self-confidence and the formation of a positive attitude towards learning. The results obtained can be used by teachers to develop effective teaching methods and create a comfortable environment in primary school.

Keywords: safe educational environment, New Ukrainian School, adaptation of first-graders, game-based learning, psychological comfort, interactive technologies, socialization.

References

Belyaeva, N.P. (2023). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do vprovadzhennia tsinnosti bezpechnoi osvity v praktyku zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Preparing future teachers to implement safe education values in the practice of general secondary education institutions]. *Actual Problems of Technological and Professional Education: Collection of Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference*. Kremenets: VC KOGPA named after Taras Shevchenko, pp. 16–19 [in Ukrainian].

Bludova, Yu.O., & Ilina, O.O. (2020). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do stvorennia bezpechnoho osvitnoho seredovyscha v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly [Preparing future primary school teachers to create a safe educational environment in the context of the New Ukrainian School]. *Pedagogy and psychology: current state of development of scientific research and prospects. Proceedings of the International Scientific-Practical Conference (Zaporizhzhia, November 20–21, 2020)*. P. 11–13 [in Ukrainian].

Bondarchuk, O.I. (2018). Psykholohichna bezpeka osvitnoho seredovyscha: sutnist ta umovy stvorennia : spetskurs dlia slukhachiv ochno-dystantsiinoi formy navchannia v systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Psychological safety of the educational environment: essence and conditions of creation: a special course for students of face-to-face and distance learning in the system of postgraduate pedagogical education]. Kyiv, 2018. 24 p. [in Ukrainian].

Koposov, P.H. (2021). Nova ukrainska shkola: dydaktychni osoblyvosti orhanizatsii navchalno-ihrovoi diialnosti uchniv 1–2 klasiv [The New Ukrainian School: didactic features of organizing educational and gaming activities for 1st–2nd grade students]: A teaching-methodical guide. Kharkiv: Vydavnytstvo “Fabula”. 160 p. [in Ukrainian].

Ministry of Education and Science of Ukraine. (2016). *Nova ukrainska shkola* [The New Ukrainian School]. Retrieved from <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczyia.pdf> [in Ukrainian].

Osvitnie seredovysche zakladu doshkilnoi osvity: tekhnolohii projektuvannia [Educational environment of preschool institutions: design technologies]: A teaching-methodical manual. (2021). Kropyvnytskyi: Imeks-LTD. 222 p. [in Ukrainian].

Accepted: March 24, 2025